

BÜRKÜT

Türk Dünyası Dergisi

BÜRKÜT

Journal of Turkish World

www.burkutdergisi.com

Değerlendirme Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 15.11.2024

Makale Kabul Tarihi: 27.11.2024

Suyer, Ü. G. (2024). Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulunun ardından. *Bürküt Türk Dünyası Dergisi*, 3(2), 174-203. <http://dx.doi.org/10.56210/burkut51>

TÜRK DEVLETLERİ VI. TÜRKOLOJİ YAZ OKULUNUN ARDINDAN

Doktora Öğrencisi Ümmü Gülsüm SUYER

Bursa Uludağ Üniversitesi gulsumsyyr00@gmail.com ORCID

Öz

Uluslararası Türk Akademisi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türk Dil Kurumu ve Türkiye Bilimler Akademisi iş birliği ile düzenlenen Türkoloji Yaz Okulu 18-25 Ağustos 2024 tarihlerinde Kazakistan'ın Türkistan eyaletinde, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Yaz okulu bünyesinde beş günlük bir ders programı takip edilmiş, çeşitli kültürel geziler düzenlenmiştir.

Türk Dünyası'nın farklı bölgelerinden katılan 26 doktora öğrencisi / doktora sonrası araştırmacı yaz okulu bünyesinde bir araya gelmiştir. Planlanan yedi günlük programda Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevi Türbesi ve Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi; Otrar şehrinde Arslan Bab Türbesi, Otrar Kalesi, Ukaşa Ata Türbesi ziyaret edilmiştir. Bu çalışma, söz konusu program kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere dair deneyim paylaşımını ve değerlendirmeleri içermektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkoloji, Türkistan, Kazakistan, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, yaz okulu.

AFTER THE SIXTH TURKOLOGY SUMMER SCHOOL OF TURKIC STATES

Abstract

VI. Turkology Summer School, organized in collaboration with the International Turkic Academy, Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University, Turkish Language Association, and the Turkish Academy of Sciences, was held from August 18-25, 2024, in the Turkestan region of Kazakhstan, at Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University. The summer school included a five-day course program and various cultural excursions.

Twenty-six doctoral and post-doctoral students from different regions of the Turkic World participated in the summer school. During the seven-day program, visits were made to the Hoca Ahmet Yesevi Tomb and Hoca Ahmet Yesevi University in Turkestan city; and to the Arslan Bab Tomb, Otrar Fortress, and Ukaşa Ata Tomb in Otrar city. This study includes experience sharing and evaluations of the activities carried out within the scope of the program.

Keywords: Turkology, Turkestan, Kazakhstan, Hoca Ahmet Yesevi University, summer school.

Bürküt Türk Dünyası Dergisi, 3(2), 2024, 174-203, TÜRKİYE

Giriş

• Yaz Okulunun Düzenlenişine ve Açılış Törenine Dair

Uluslararası Türk Akademisi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türk Dil Kurumu ve Türkiye Bilimler Akademisi iş birliği ile düzenlenen Türkoloji Yaz Okulu 18-25 Ağustos 2024 tarihlerinde Kazakistan'ın Türkistan eyaletinde, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir.

Görsel 1: Yaz okuluna ait afişin görüntüsü

Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu'na Azerbaycan'dan 7, Kırgızistan'dan 6, Kuzey Makedonya'dan 1, Moğolistan'dan 1, Özbekistan'dan 6, Türkiye'den 4, Türkmenistan'dan 1 doktora öğrencisi / doktora sonrası araştırmacı olmak üzere toplamda 26 genç araştırmacı katılım sağlamıştır.

19 Ağustos Pazartesi günü saat 09.00'da Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kütüphanesinin konferans salonunda yapılan açılış töreninde konukları otantik kıyafetler giymiş Kazak müzisyen / sanatçılar karşılamıştır. Türk Dünyası'nı ortak paydada buluşturan eserleri icra eden müzisyenler açılış törenine canlılık katmış, katılımcıların beğenisini toplamıştır.

Görsel 2: Otantik kıyafetleriyle katılımcıları karşılayan Kazak müzisyen / sanatçılar
(Foto: Gülsüm Suyer)

Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulunun Ardından

Açılışta (Görsel 3’te soldan sağa sırasıyla) Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektörü Dr. Janar Temirbekova, Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Prof. Dr. Şahin Mustafayev, Türkiye Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Harun Şahin, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı Bilimler Akademisi Ulusal İlişkiler Birim Başkanı Dr. Anar Muhtarova yaz okulunun hedefleri doğrultusunda açılış konuşmalarını gerçekleştirmiştir.

*Görsel 3: Açılış konuşması yapan bilim insanlarının genel görüntüsü
(Foto: Rakhnama Paizimetova)*

*Görsel 4: Ahmet Yesevi
Üniversitesi rektörü Dr. Janar
Temirbekova
(Foto: R. Paizimetova)*

*Görsel 5: Uluslararası Türk
Akademisi Başkanı Prof. Dr.
Şahin Mustafayev
(Foto: R. Paizimetova)*

*Görsel 6: Türkiye Bilimler
Akademisi Başkanı Prof. Dr.
Muzaffer Şeker
(Foto: R. Paizimetova)*

*Görsel 7: Açılış töreninde katılımcılara ait görüntüler
(Foto: R. Paizimetova)*

*Görsel 8: Açılış töreninin ardından
(Foto: R. Paizimetova)*

Görsel 9¹: Yaz okulu bünyesinde bir araya gelen akademisyenler

¹ Fotoğrafi temin etmemde yardımcı olan Rakhnama Paizimetova'ya teşekkür ederim.
177

• Program ve İşleyiş Dair

Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu; Türkoloji grubuna² ait program akışında “Türk Dünyası kavramı, Türk devletleri tarihi, Türk Dünyası arkeolojisi, Türk Dünyası sanat ve düşünce tarihi, Türk dilleri ve çağdaş Türk dillerinin genel özellikleri” konularında derslere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra programda “*Dîvânu Lugâti't Türk*’ün Yazılışının 950. Yıldönümü”³ olması vesilesiyle *Dîvânu Lugâti't Türk*’ü çeşitli yönlerden ele alan dersler de yer almaktadır. Söz konusu derslerin ardından tematik öğrenci sunumları planlanarak öğrencilerin de etkin şekilde programa dâhil edilmiş olması dikkat çekicidir.

18 Ağustos 2024:Türkistan'a Geliş- Serbest Zaman										
18:00-20:00 Hoş geldiniz Yemeği										
	09:00-10:25	10:30-11:10	11:15-11:55	12:00-13:30	13:30-14.10	14:15-14:55	15.00-15:40	15:45-16:25	16:30-17:00	17:30-19:00
Pazartesi (19.08.24)	AÇILIŞ	Prof. Dr. Mustafa Kaçalın Divanü Lûgat-it-Türk'ün Bulunuşu ve Yayımlanması	Öğle Yemeği	Gaybulla Babayarov İlk Türk Uygarlıklarından Biri Köktürk Kağanlığı Döneminde Yazı, Sanat ve İktisat	Prof. Dr. Kadir Ulusoy Divanü Lûgat-it-Türk'ün Eğitimsel Özellikleri ve Değerler Eğitimi Açısından Önemi	Tematik Öğrenci Sunumları: Ahmet Yesevi-Hayati- Önemi Koordinasyon: Prof. Dr. Muhittin Şimsek	Yuvarlak Masa Toplantısı / Akşam Yemeği			
Salı (20.08.24)	Farhad Maksudov Orta Asya Türk Arkeolojisi	Zübeyde Şadkam Dilbilimde Yeni Yaklaşımlar	Öğle Yemeği	Fuzuli Bayat Eski Türk Mitolojisi	Prof. Dr. Özgür Kasım Aydemir Divanü Lûgat-it-Türk'ün Toplum Dilbilimsel Özellikleri	Tematik Öğrenci Sunumları: Kırgızistan Grubu				
Çarşamba (21.08.24)	Doç. Dr. Aras Neftçi Türk-İslam Mimarisi	Prof. Dr. Mustafa Demirci Selçuklu Medeniyet ve Tarihi	Öğle Yemeği	Doç. Dr. Harun Şahin “Türk-İslam Kültüründe Dilbilimin Temelleri”	Prof. Dr. Uli Schamiloğlu “Divanü Lûgat-it-Türk'e Göre XI. Yüzyıl Türk Halklarının Edebiyatı ve Folkloru”	Tematik Öğrenci Sunumları: Türkiye Grubu				
Perşembe (22.08.24)	Prof. Dr. Turgay Anar Modernleşme ve Değişim: 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı	Prof. Dr. Adnan Kan Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Yöntemleri	Öğle Yemeği	Prof. Dr. Ertuğrul Ökten Orta Asya Ulema Tarihini Çalışmak: Yazmalar, Âlimler, Medreseler	Nurdin Useev Eski Türk Bitig Yazatlarının Kültürel Boyutları	Tematik Öğrenci Sunumları: Özbekistan Grubu				
Cuma (23.08.24)	Doç. Dr. N. Telitsin Eski Türk Toplumlarının Tarih ve Kültürleri	Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Türk-İslam Bilim Tarihi	Öğle Yemeği	Doç. Dr. Ubeydullah Sezikli Türk Musikisi	Prof. Dr. Mustafa Çiçekler Divanü Lûgat-it-Türk Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Tercümelere	Tematik Öğrenci Sunumları: Azerbaycan Grubu				
Cumartesi (24.08.24)	Kültürel Program/Gezi			Öğle Yemeği	Kültürel Program/Gezi					
Pazar (25.08.24)	Öğrenci Gruplarının Dönüşleri									

Görsel 10: Türkoloji grubuna ait program akışı

Açılış töreninin ardından derslerin yapılacağı konferans salonuna geçilmiştir. Prof. Dr. Mustafa Kaçalın “*Dîvânu Lugâti't Türk*’ün Bulunuşu ve Yayımlanması” başlıklı sunumunu çevrim içi olarak gerçekleştirmiştir. Ardından program akışında yer alan hâliyle ilgili dersler ve öğrenci sunumları yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Çiçekler, Prof. Dr. Ferhad Maksudov, Doç. Dr. Aras Neftçi, Doç. Dr. Nikolay Telitsin, Dr. Nurdin Useev, çeşitli sebeplerden sunumlarını gerçekleştirememiştir. Gerçekleşmeyen derslerden doğan boşluk, öğrencilerin bilim insanlarına yönelttikleri soru ve katkılarla değerlendirilmiştir.

² Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu, Türkoloji ve Yeni Enerji Teknolojileri olarak iki ayrı gruptan doktora öğrencilerine yönelik düzenlenmiştir. Farklı salonlarda derslere katılan söz konusu iki grup, farklı program akışını takip etmiştir. Bu çalışmada Türkoloji grubuna ait program akışına ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

³ 2023 yılında düzenlenen 42. UNESCO Genel Konferansı’nda “*Dîvânu Lugâti't Türk*’ün Yazılışının 950. Yıldönümü” kabul edilmiştir.

*Görsel 17: Kapanış töreninden
(Foto: N. Bogenbayev)*

• Kültürel Etkinlikler ve Geziler

VI. Türkoloji Yaz Okulu programı dâhilinde çeşitli kültürel geziler yapılmıştır. Bunların başında programın düzenlendiği ve katılımcılara ev sahipliği yapan Türkistan şehri gelmektedir. Tarihî İpek Yolu'nun⁴ güzergâhında bulunan Türkistan, Güney Kazakistan'ın merkezi kabul edilen Çimkent'e 156 km mesafededir. Yesi adıyla da bilinen bu şehir, Hoca Ahmet Yesevi'nin kabrinin yer almasıyla ayrı bir öneme ve yere sahiptir.

*Harita 1: Tarihî İpek Yolu'nun Türkistan'dan geçtiğini gösteren harita
(Kaynak: Картинки Великий шелковый путь (50 фото) Прикольные картинки Klike.net)*

⁴ Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan Tarihî İpek Yolu güzergâhı Türklere ait pek çok yazıtın / eserin yer aldığı bir coğrafyadır. "Turfan ve Çevresindeki (Kök)türk Harfli Yazıtlar Projesi" kapsamında 4 yılı aşkın süredir Uygur Özerk Bölgesi'nde yüzey araştırmaları yapılarak eski Türk kültür ve uygarlık eserlerinin epigrafik ve belgelemeleri gerçekleştirilmiştir. Söz konusu proje sonucunda elde edilen bulgular projenin eş başkanı C. Alyılmaz tarafından kitap hâlinde yayımlanır. İpek Yolu'nun ilk kavşağı olan Turfan ve çevresindeki eserler hakkında bk. (Alyılmaz, 2015).

Yaz okulu programı kapsamında 18 Ağustos Cumartesi günü saat 07.00’de Hazret Sultan Uluslararası Havalimanı’nda (HSA) karşılanan konuklar, konaklama yerine götürülmüş ve katılımcıların şehri bireysel olarak keşfetmelerine zaman tanınmıştır. Türkistan şehri dışında 19 Ağustos Pazar günü Otrar (Farab) şehrine toplu bir gezi düzenlenmiş ve burada bulunan Arslan Bab Türbesi, Otrar Kalesi, Ukaşa Ata Türbesi ve kuyusu ziyaret edilmiştir. Gezi gününü takip eden günlerde ise Türkistan’da bulunan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi ve çevrede yer alan müze ve kervansaray bölgesi gezilmiştir.

• Arslan Bab Türbesi

Katılımcıların konaklama yeri Hoca Ahmet Yesevi Türbesi’ne oldukça yakın bir mesafede bulunmasına rağmen, bilim insanları ve genç araştırmacılar önce Otrar şehrinde bulunan ve Ahmet Yesevi’nin hocası olan Arslan Bab’ın Türbesi’ni ziyaret etmişlerdir.

Rivayete göre ashabın ileri gelenlerinden biri olan Arslan Bab, dört yüz ila yedi yüz sene yaşamıştır. Hz. Muhammed’in Arslan Bab’a Hoca Ahmet Yesevi’ye teslim etmek üzere bir hurma verdiği ve onu Ahmet Yesevi’yi irşat ile görevlendirdiği rivayet edilir (Köprülü, 1991). *Divan-ı Hikmet*’te “Yeti yaşda Arslan Babga kıldım selam.” (Tatçı, 2016) diyen Ahmet Yesevi’nin, Arslan Bab’ın terbiyesinde yüksek bir olgunluğa ulaştığı anlatılır. Arslan Bab’ın bu görevi yerine getirdikten bir yıl sonra vefat ettiği söylenir (Köprülü, 1991).

Görsel 18: Arslan Bab Türbesi’nde katılımcıların bir kısmının yer aldığı görüntü
(Foto: Sancar Işın)

Ahmet Yesevi Türbesi’ne yaklaşık 60 km uzaklıkta bulunan Arslan Bab Türbesi, 14. yüzyılda Timur tarafından yaptırılmıştır. Tek katlı inşa edilen Arslan Bab Türbesi’nde; Arslan Bab’ın kabri, öğrencilerinin mezarları, bir mescit ve *Kur’an-ı Kerim* nüshalarının bulunduğu bir sergi odası bulunmaktadır.

Kazak Türkleri arasında Arslan Bab Türbesi’nin hastalara şifa olduğu, çocuğu olmayan ailelere çare olduğu inancı yaygındır. 1982 yılında devlet koruması altına alınan Arslan Bab Türbesi, 2002 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi’ne dâhil edilmiştir.

• Otrar Kalesi

Arslan Bab Türbesi'nin ardından türbeye 70 km mesafede bulunan Otrar Kalesi ziyaret edilmiştir. Tarihe "Otrar Faciası" olarak geçen Cengiz Han'ın, Harezmşah Devleti'ne savaş açması ile yıkıma uğrayan Otrar, Moğol istilasının başlangıcını simgelemektedir.

Harita 2: Moğol İmparatorluğu'nun XIII. yüzyıldaki durumunu gösteren harita, 1219 Otrar Faciası (Kaynak: https://www.reddit.com/r/TheGoldenHorde/comments/626psw/map_of_mongol_empire_expansi_on_in_the_13th/)

Görsel 19: Otrar Kalesi (Foto: G. Suyer)

Otrar Kalesi'nin ana kapısından girildiğinde ziyaretçileri karşılayan büyük caddenin sağında geniş bir hamam alanı bulunmaktadır (Görsel 26). Bilgi levhasından edinilen bilgilere göre 13. yüzyıl sonlarında bir hamam olarak inşa edilen yapı, bir süre işlev gördükten sonra bir khanaka / hanakaya dönüştürülmüştür. Haç biçiminde bir düzene sahip olduğu ifade edilen yapı, merkezî bir salonun etrafında gruplanan beş odadan oluşmaktadır. 14. yüzyılın ikinci çeyreğinde Erzen Han⁵ tarafından dervişlerin buluştuğu, dinî eğitim ve ibadet ile meşgul olduğu bir kurum (hanaka) hâline dönüştürülmüştür.

Görsel 20: Kalenin içinde bulunan tarihi Otrar hamamının bir görüntüsü (Foto: G. Suyer)

Hamamın hemen karşısında yan yana ve tek katlı dört odalı bir yapı mevcuttur. Yapıların önündeki bilgi levhalarından anlaşıldığı üzere kalenin içinde bulunan odaların 15-16. yüzyıllarda işlek bir üretim kompleksi olduğu, içerisinde uzun bir süredir kullanıldığı tahmin edilen iki odalı fırının ve çeşitli seramik ürünlerin üretildiği bir çömlek atölyesinin var olduğu tespit edilmiştir.

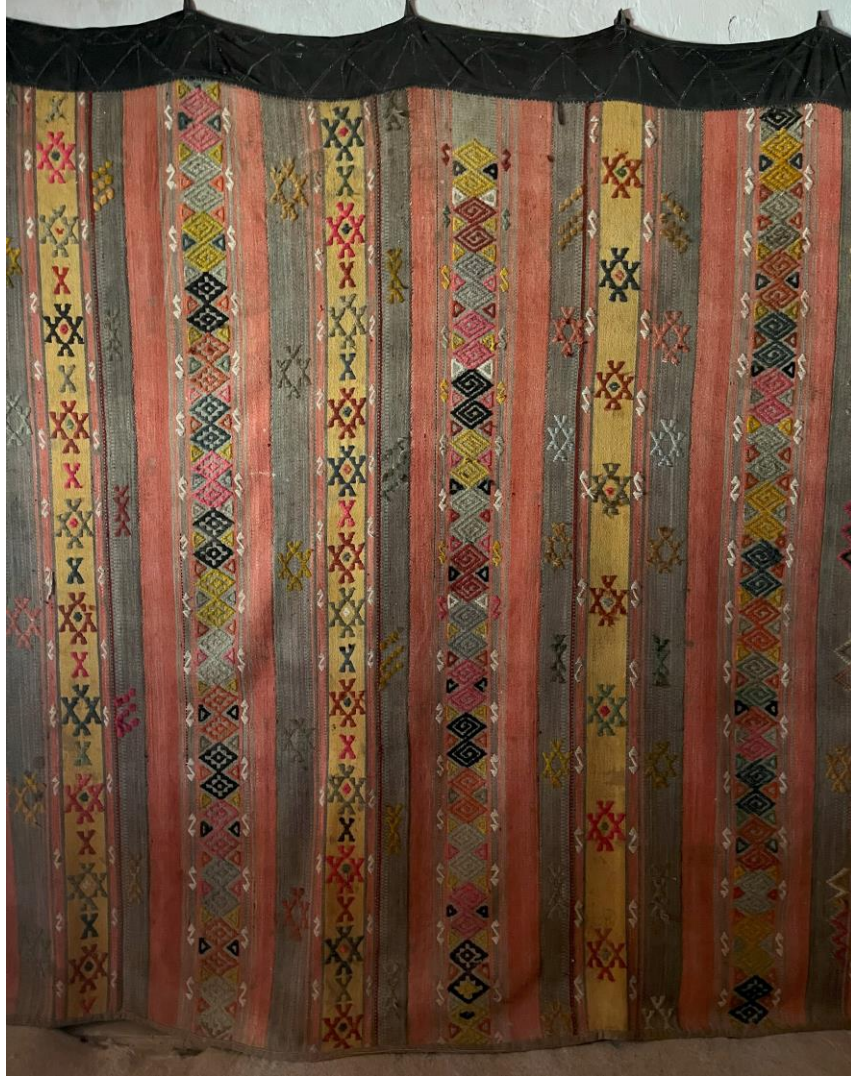

Görsel 21, 22: Odaların uzaktan görüntüsü (Foto: G. Suyer)

⁵ Erzen Han, 1318-1321 yılları arasında Altın Orda Devleti'nin bir bölümü olan Ak Orda'nın hükümdarıdır.
183

Görsel 23, 24: Odalardan birinde bulunan el yapımı çömleklerin yakından ve uzaktan görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Görsel 25: Kalenin içindeki odaların birinde sergilenen, üzerinde motifler bulunan bir halının görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

*Görsel 26, 27: Kale surlarının yakından ve uzaktan görüntüsü
(Foto: G. Suyer)*

*Görsel 28: Otrar Kalesi'nin içindeki odacıkların görüntüsü
(Foto: G. Suyer)*

Görsel 29: Otrar Kalesi'nin içinde bulunan bir sokak ve yapı (Foto: G. Suyer)

Görsel 30: Kale surlarının yanından tepeye çaput bağlamaya giden bir kadının uzaktan görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

• **Ukaşa Ata Türbesi ve Kuyusu**

VI. Türkoloji Yaz Okulu kapsamında Otrar Kalesi'nin ardından, kaleye yaklaşık 20 km uzaklıkta bulunan Ukaşa Ata Türbesi ziyaret edilmiştir. Ukaşa Ata'nın / Hazreti Ukkāşe'nin İslam dininin peygamberi Hazreti Muhammed'in arkadaşlarından bir sahabe olduğuna inanılmaktadır. İnanışa göre yenilmez bir kahraman olan Ukaşa Ata'yı öldürmek isteyen din düşmanları, sabah namazı esnasında onun başını keserler ve kafatasına zarar vermek istedikleri esnada yere düşen başı yuvarlanarak yerin altına girer ve orada bir kuyu belirir. Halk arasında söz konusu kuyudan çıkan suyun Mekke'de bulunan zemzem suyunun kaynağıyla bağlantılı olduğu inancı yaygındır. Yaygın olan bir diğer inanış da şudur ki kuyudan su çekmek için gelen her kişinin kovası suyla dolmaz. Bu, kişinin niyetinin kötü olduğu ve gerçekleşmeyeceği anlamına gelir. Kimin kovası suyla dolu olarak çıkarsa onun niyetinin iyi olduğuna inanılır. 25 metre derinliğindeki bu kuyunun bulunduğu yere çadır şeklinde bir yapı inşa edilmiştir (Görsel 38).

Görsel 31: Ukaşa Ata'nın başının yer altına girdiğine inanılan yere inşa edilen yapının tepeden görüntüsü, Ukaşa Ata kuyusu
(Foto: G. Suyer)

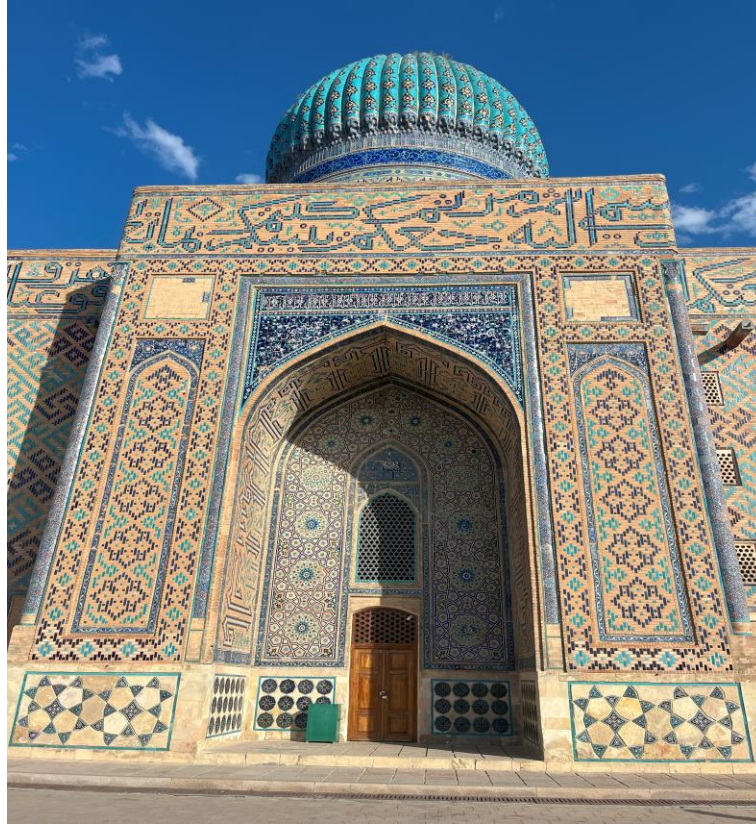
• **Hoca Ahmet Yesevi⁶ Türbesi**

Kazakistan'ın Çimkent Bölgesi'nin önemli merkezlerinden olan Türkistan, adını Ahmet Yesevi'nin halk arasında "Şah-ı Türkistan" olarak bilinmesinden almıştır. Hoca Ahmet Yesevi İslam dininin hayat görüşünü ve felsefesini, yazdığı Türkçe şiirlere işlemiş; Türk boy ve toplulukları arasında İslam dininin yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır (Köprülü, 1991).

14. yüzyıl sonlarında Yesi'yi ziyaret eden Timur'un rüyasında Ahmet Yesevi'nin kendisini zaferle müjdelemesi üzerine Yesevi'nin kabrinin üzerine bir türbe yapılmasını emrettiği rivayet edilmektedir. Türbe yapımı için dönemin Türkistan Bölgesi'ndeki en ünlü mimarı Hoca Hüseyin Şirazi'nin görevlendirildiği bilinmektedir.

Türbe kısa zamanda cami ve dergâhıyla birlikte bir külliyeeye dönüşmüştür (Tatçı, 2016, s. 15). "Külliyeinin etrafı ve üzeri çinilerle süslenmişken, giriş kapısının bulunduğu cephesi çinisizdir. Bu durum, Timur'un vefatı üzerine külliye inşaatının bitirilemediği ve çini süslemelerinin kısmen eksik kaldığı şeklinde açıklanmaktadır" (Esin, 1989).

Türkistan coğrafyasının en büyük tuğla kubbesine sahip olan bu türbenin yapımı sırasında hiç çivi kullanılmadığı söylenmektedir. Hoca Ahmet Yesevi Türbesi 2003 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiştir.

Görsel 32: Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin çinilerle süslü taç kapısının görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

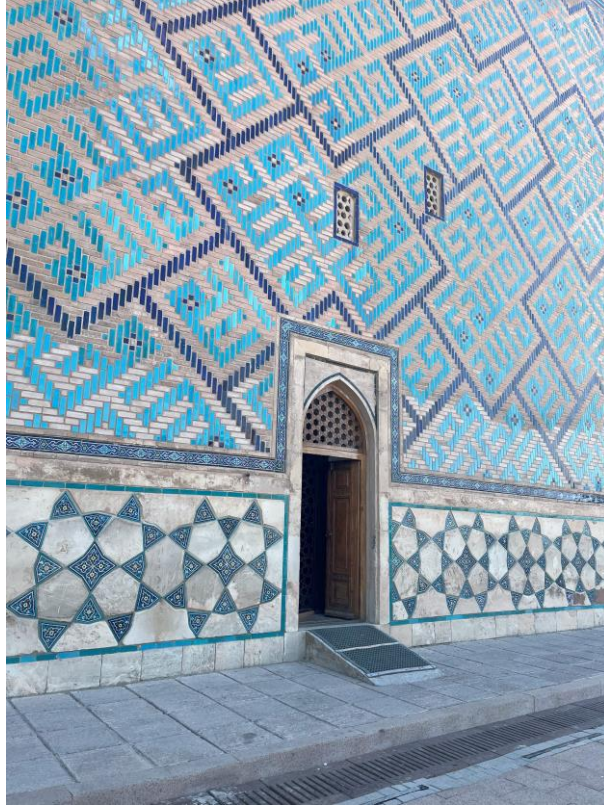
⁶ Hoca Ahmet Yesevi hakkında bk. (Köprülü, 1991).
187

*Görsel 33, 34: Farklı açılardan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi
(Foto: G. Suyer)*

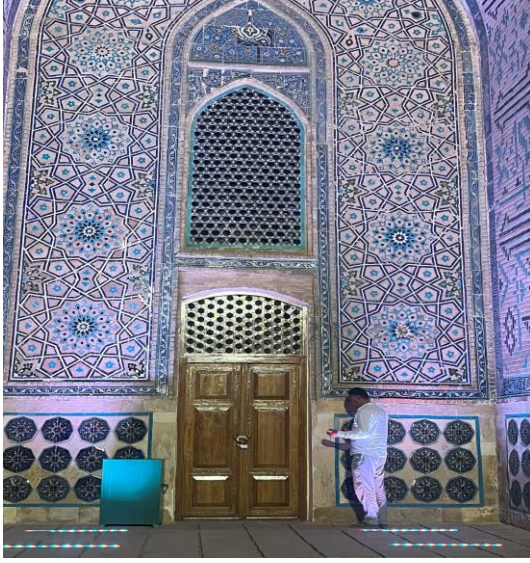
*Görsel 35: Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin avlusunda katılımcıların bir kısmının yer aldığı görüntü
(Foto: S. Işın)*

*Görsel 36: Ziyaretçilerin kabul edildiği kapılardan birinin görüntüsü
(Foto: G. Suyer)*

Arapça yazıtların büyük bölümünü, cami, türbe, mezar taşı, sikke, süs ve kullanım eşyaları... üzerine yazılan ayetler, sureler, dinî içerikli ifadeler oluşturmaktadır (Alyılmaz, 2009).

Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin üç yüzünde dikkat çeken çini örnekleri geleneksel motiflerden, sembollerden ve Arap harfli ayet ve hadislerden⁷ oluşmaktadır.

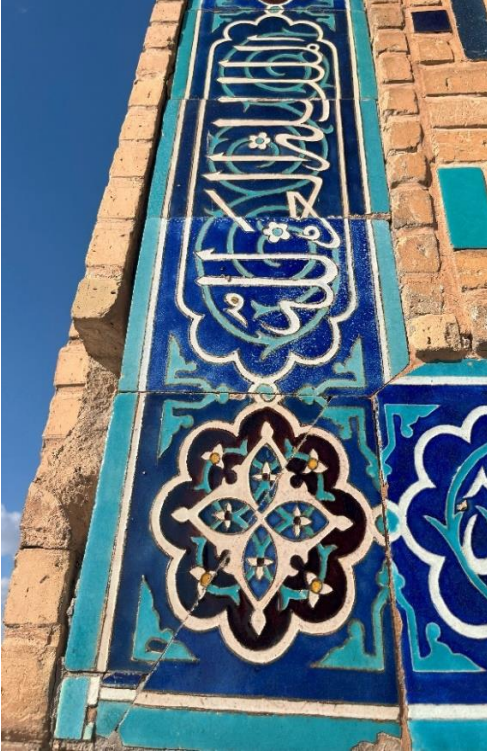
Görsel 37: Hoca Ahmet Yesevi'nin kabri önünde dua eden bir vatandaş (Foto: G. Suyer)

Görsel 38: Çok dilimli kubbenin yakınlaştırılmış görüntüsü (Foto: G. Suyer)

⁷ Hoca Ahmet Yesevi Türbesi üzerinde yazılı olan ayet ve hadisler için bk. (Demirci, 1996).

Görsel 39, 40, 41, 42: Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'ndeki çini örneklerinin yakından görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Görsel 43: Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin gece görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Görsel 44: Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin arka cephesinin uzaktan bir görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Hoca Ahmed Yesevi Türbesi'nin sağ tarafında Timur'un büyük kızı olan Rabia Sultan Begim'e ait türbe yer almaktadır. Görevlinin verdiği bilgiye göre 15. yüzyılda inşa edildiği bilinen Rabia Sultan Begim Türbesi 1898 yılında yıkılmış ve yerine orijinalinin bir kopyası yapılmıştır.

*Görsel 45: Rabia Sultan Begim Türbesi'nin görüntüsü
(Foto: G. Suyer)*

Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin bulunduğu uçsuz bucaksız avlunun yan tarafında deveye ve ata binme imkânı bulunan bir alan mevcuttur. Bu alanda pek çok deve bulunmasına karşın yalnızca bir adet atın bulunması dikkat çekicidir. Alandaki görevlilerin söylediğine göre söz konusu binek hayvanları sabah ezanı ile gün doğumunda bu alana getirilmekte, akşam ezanı ile gün batımında bu alandan çiftliklere götürülmektedir.

Bahsi geçen alan aynı zamanda hediyelik eşya ve hatıra satın almak isteyen ziyaretçilerin de uğrak yerleri arasında yer almaktadır.

*Görsel 46: Develerin bulunduğu alandan Ahmet Yesevi Türbesi'nin bulunduğu avluya bakan bir görüntü, dinlenen develer
(Foto: G. Suyer)*

*Görsel 47: Gün batımında binek hayvanlarının alandan ayrılma anı, bir at ve binicisi
(Foto: G. Suyer)*

• **Türkistan Tarihî Müzesi**

Müzenin büyük kısmını koleksiyonluk madeni paralar oluşturmaktadır. Bilgi levhalarından öğrenildiğine göre Kazakistan Darphanesi tarafından 90'lı yıllarda “Yüzyılın Dönüşü” adıyla çıkarılan 100 tengelik ilk koleksiyon paraları basılmıştır.

Koleksiyon paraları Kazakistan'ın önemli günlerini, geleneklerini ve inançlarını yansıtmaktadır. Geyik, leopar, kurt vd. Kazak halkı için değerli sayılan çeşitli hayvan görsellerinin yer aldığı; Aktöbe, Karaganda vd. şehirlerin armalarını içeren koleksiyon serilerini Türkistan Tarihî Müzesinde görmek mümkündür.

Bilgi levhalarından edinilen bilgiye göre bugün Kazakistan'ın para birimi olan “tenge”nin Orta Çağ'da Turan topraklarında yaşayan ülkelerin ticari ilişkilerinde kullandığı para birimi olduğu ve *tanga / tenge* adı altında gümüş paraların ilk olarak Altın Orda'da ve ardından Timurlu Devleti'nde basıldığı kaydedilmektedir.

Müzedeki Kazakistan Cumhuriyeti'nin koleksiyonunda yer alan ilk tenge örnekleri tanıtılmaktadır. Görevlinin verdiği bilgiye göre bunun amacı bağımsızlığın müjdecisi olarak görülen “tenge”nin 1993 yılındaki ilk örneklerini ziyaretçilere sunmak ve hazırlanan koleksiyon serileriyle Kazak kültürü ve tarihini yaşatmaktır.

Kazakistan'ın para birimi olarak tengenin resmen kabul edilişi 15 Kasım 1993 yılında gerçekleşmiştir ve bu kararı içeren kararname de müzede yer almaktadır.

Görsel 48: Önemli şehirlerle ilgili çıkarılan koleksiyon serisinden bir örnek, Astana
(Foto: G. Suyer)

Görsel 49: “Kült Hayvanlar Serisi”nde yer alan kurt görselli koleksiyon parası
(Foto: G. Suyer)

Görsel 50, 51: Farklı serilerden koleksiyon paralarının görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Görsel 52: Lidyalılara ait ilk sikke örneklerinden birinin görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Görsel 53: "Önemli Kişiler ve Olaylar Serisi"nden koleksiyon paraları
(Foto: G. Suyer)

Müze'de ilk sikke örnekleri ve koleksiyon paralarından başka Emir Timur'un Hoca Ahmet Yesevi Türbesi için yaptırdığı ve armağan ettiği mumluklar / şamdanlar, askılı avize ve 1399 yılında yedi metalin (altın, gümüş, demir, bakır, çinko ve kalay) karışımından dökülerek üretilen taikazan / taykazan yer almaktadır.

Görsel 54: Timur'un Hoca Ahmed Yesevi Türbesi'ne armağan ettiği taykazanın görüntüsü
(Foto: G. Suyer)

Müzedeki Kazak Hanı Kasım'ın tahtının gerçeğine yakın bir maketi yer almaktadır. Söz konusu tahtın iki elin bulunduğu ön kısmında aslan ve kaplan başı, tahtın omuzlarında ise leopar ve ejderha başının yer aldığı görülür. Dört köşesi aslan, leopar, ejderha ve kuş başlarıyla süslü olan taht; süs eşyaları, mücevherler ve kuş resimleriyle kaplıdır.

• Kültür Günleri Şenliği

23 Ağustos Cuma günü Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin geniş avlusunda 09.00-17.00 arasında "Kültür Günleri Şenliği" yapılmıştır. Şenlik, tam anlamıyla Kazak kültürünü⁸ pek çok açıdan yansıtmakla ziyaretçilere ilgi çekici ve eşsiz bir deneyim sunmuştur.

Geleneksel Türk otağlarının ve at heykellerinin yer aldığı geniş şenlik alanında her yol ayrı bir eğlenceye, sergiye, geleneksel oyuna çıkacak şekilde planlanmış; avlunun ortasına güreş müsabakası için genişçe bir minder serilmiştir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan güreş oyunu, öğlen saatlerinde üst seviyelerde seyreden hava sıcaklığına rağmen ziyaretçiler tarafından büyük bir ilgi ve heyecanla takip edilmiştir.

Görsel 55: Güreş oyunundan sporcuları ve izleyicileri yansıtan bir görüntü
(Foto: G. Suyer)

Kültür Günleri Şenliğinde orkestra eşliğinde müzik dinletisi gerçekleştirilmiştir. Sergi alanında kültürel açıdan önem taşıyan hayvan resimleri, mitolojik unsurlar, motifler vd. içeren yağlı boya, sulu boya, örgü, ahşap boyama, keçe resim sanatı gibi pek çok sanat ürünü yer almıştır.

⁸ Kazak kültürü hakkında bilgi almak için bk. (Ergalieva ve Şakuzadaulı, 2000).
195

Görsel 56, 57: Sergi alanında keçeden yapılmış ve Eski Türk kültürüne ait öğeler⁹ barındıran sanat ürünlerinden örnekler
(Foto: G. Suyer)

Görsel 58, 59, 60¹⁰: Sergi alanında farklı sanat dallarından örnekler
(Foto: G. Suyer)

Şenlik alanının bir başka noktasında ziyaretçileri; hepsi ikramlık olarak hazırlanmış yöresel yemekler, içecekler ve meyvelerin yer aldığı tezgâhlar karşılamıştır.

⁹ Eski Türk kültüründe yer alan hayvan tasvirleri hakkında bk. (Alyılmaz, 2016).

¹⁰ Dağ keçisi / teke sembolünün Türk kültüründeki yeri hakkında bk. (Alyılmaz, 2001; 2016).

Görsel 61, 62: Yöresel yiyecekleri tanıtan tezgâhlar ve Kazak kadınları
(Foto: G. Suyer)

Görsel 63: Şenlik alanında hazırlık yapan Kazak kadınları
(Foto: G. Suyer)

Kültür Günleri Şenliğinde tüm görevliler yöresel kıyafetler giymiş; alanda geleneksel Türk okçuluğundan seramiğe, güreşten ayakkabı işçiliğine kadar pek çok ilgi alanı ve mesleğe yer verilmiştir.

Görsel 64, 65, 66, 67: Şenlik alanında yapılan bazı kültürel etkinliklerden görüntüler
(Foto: G. Suyer)

Türkistan'da Ahmet Yesevi Türbesi'ne oldukça yakın bir konumda modern bir kervansaray kompleksi yer almaktadır. Tarihte de kervanlarıyla ünü olan Türkistan'ın bu şöhretinin restore edilmiş bu kervansaray kompleksi ile korunduğu söylenebilir. Söz konusu kervansaray; içerisinde yer alan sinema, eğlence parkı, kafeler, dondurmacılar, oteller, müzeler, alışveriş dükkânları, tiyatro sahnesi gibi pek çok sosyal mekânı içinde barındıran geniş bir yapılabaklar yelpazesine sahiptir.

Kervansarayın ortasına yapılmış olan yapay gölet hoş bir manzara sunarak kervansarayı oldukça estetik bir görünüme kavuşturmuştur. Gölet şeridi boyunca gizlenmiş hoparlörler sayesinde ziyaretçilere kervansaraydaki yürüyüşleri boyunca çoğu Kazaklara özgü olan ezgiler eşlik etmektedir.

*Görsel 68, 69, 70, 71, 72, 73: Kervansarayın farklı açılardan görüntüleri
(Foto: G. Suyer)*

Kervansarayın orta bölümünde hemen her akşam saat 21.00'de yaklaşık 20 dakika süren renkli ışıklar ve suyun ritmiyle eş zamanlı olan melodiler eşliğinde su gösterisi gerçekleştirilmektedir (Görsel 81). Gösteri oldukça sık gerçekleştirilmesine rağmen halk tarafından yoğun ilgiyle karşılanmaktadır.

*Görsel 74: Su gösterisinden bir görüntü
(Foto: G. Suyer)*

Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu 23 Ağustos Cuma günü sona ermiş ve Türkiye grubu 24 Ağustos Cumartesi günü Türkiye'ye dönüş yapmıştır. Toplamda yedi gün süren Türkoloji Yaz Okulu yoğun ders planı, kültürel etkinlik ve geziler dâhilinde başarıyla tamamlanmıştır.

• Sonuç

Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu, Türk Dünyasının çeşitli bölgelerinden (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Kuzey Makedonya, Moğolistan, Özbekistan, Türkiye, Türkmenistan) gelen genç araştırmacıların bir araya gelmesine vesile olmasıyla temel amacını gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Türk Dünyası'nın ruhani lideri sayılan Hoca Ahmet Yesevi'nin adıyla anılan Türkistan, Türk Dünyası'nın baş şehri kabul edilmektedir. Bu nedenle Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu'nun Türkistan'da düzenlenmesi ve bu bağlamda katılımcılar açısından edinilen her deneyim ayrıca önem kazanmaktadır.

Yaz okulu bünyesinde düzenlenen kültürel geziler ve etkinlikler, Türk Dünyası'nın beraberliğini gözler önüne sermesi bakımından dikkat çekicidir. Kazakistan'da geçirilen bir hafta boyunca tadılan yöresel lezzetler, dinlenen müzikler / ezgiler, seyredilen oyunlar / etkinlikler vd. bunun apaçık göstergesidir.

Derslerin ardından planlanan tematik öğrenci sunumları oldukça faydalı çıktılar sağlamıştır. Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'den gelen öğrencilerin hazırladığı tematik sunumların öğrenciler arası etkileşimi arttırdığı söylenebilir. Sunumların ardından sorular sorular ve yapılan katkılar, sunumların ilgi çekici ve merak uyandırıcı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların ortak Türk kültürü içerisinde daha geniş hareket ve gözlem alanı bulduğu bir süreci içeren Türk Devletleri VI. Türkoloji Yaz Okulu, katılımcılar için oldukça faydalı ve kazançlı bir deneyim olmuştur.

• **Öneriler**

1. Programın temel hedeflerinden biri genç araştırmacıların birlikte iş / proje üretebilme ve yürütebilme yeteneklerini ortaya çıkarmak, bu konuda teşvik etmektir. Buna göre yaz okulu süresince gerek genç araştırmacıların bir araya gelip projeler üzerine konuşabilecekleri gerekse akademisyenlerle sohbet ortamında fikir üretebilecekleri bir alan oluşturulmalıdır.

2. Temel hedeflerinden biri proje üretmek olan bu tür organizasyonlarda program akışında proje okuryazarlığına dair derslere yer verilmelidir. Bu konuda deneyimli akademisyenler, bu tür programlara davet edilmeli ve genç araştırmacılarla buluşturulmalıdır.

3. Yurt dışında düzenlenen bu tür organizasyonlarda kültürel etkinliklere ve gezilere daha geniş bir zaman dilimi ayrılmalı ve geziler / etkinlikler mutlaka alanında donanımlı bir rehber eşliğinde düzenlenmelidir.

4. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinde gerçekleştirilen derslerin bir moderatör tarafından yönlendirilmemesi ve akışın sağlanmaması zaman zaman kesinti ve kopukluklara yol açmıştır. Katılımcıların sunum aralarında tekrar salona çağırılması, koltuklara yerleşmesi süre sorunu yaratmış ve bu konuda görevli kişilerin bulunmaması nedeniyle gönüllü kişilere düşen bir sorumluluğa dönüşmüştür. Bilimsel toplantı ve oturumlarda programın işleyişini ve yönlendirmesini mutlaka bir moderatör üstlenmelidir. Aksi hâlde programın akışında aksaklıklar ve zaman kaybı yaşanması kaçınılmazdır.

5. Yaz okulu program akışına göre belirlenen derslerin çoğu gerçekleştirilmiştir. Çeşitli sebeplerden gerçekleşmeyen derslerin not dökümü / sunumu araştırmacılarla paylaşarak telafi edilebilmelidir.

6. Öğrenci sunumlarına yer verilmesi program akışına olumlu katkı sağlamıştır. Buna göre bu tür programlarda öğrencilerin / katılımcıların daha etkin rol alması teşvik edilmelidir.

• **Teşekkür**

Yaz okulunun düzenlenmesinde ortaklığı bulunan Türkiye Bilimler Akademisi Başkanlığına, Uluslararası Türk Akademisi Başkanlığına, Türk Dil Kurumu Başkanlığına, söz konusu kurumların programda emeği geçen bütün yöneticilerine ve yetkililerine,

Türk Dünyasından çeşitli araştırmacıların buluşmasına ev sahipliği yapan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörlüğü yöneticilerine ve yetkililerine,

Yaz okulu boyunca bizlere konaklama imkânı sağlayan ve bizleri Kazakistan'ın yöresel yiyecekleri ile tanıştıran Yesi Otel yöneticilerine ve görevlilerine / çalışanlarına,

Düzenlenen gezilerde bizlere eşlik ve rehberlik edenlere,

Türk Dünyasının çeşitli coğrafyalarından gelerek bizlere Türk birliğini ve dostluğunu hatırlatan, yaz okulunun katılımcısı olan tüm genç araştırmacı arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Kaynaklar

- Akay, M. T. (2015). *Kazakistan'ın kadim şehri Türkistan Қазақстанның көне қаласы Түркістан*. Ahmet Yesevi Üniversitesi.
- Alyılmaz, C. (2001). Bir asparagas haber ve kurt dağ keçisi damga ve sembolleri üzerine, *Orbun Dergisi*, 37, 14-17.
- Alyılmaz, C. (2009). Kırgızistan'daki Arap harfli yazıtlar üzerine. *Turkish Studies*, 4(8), 185-209.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek Yolu kavşağının ölümsüzlük eserleri*. Atatürk Üniversitesi.
- Alyılmaz, C. (2016). *"Gobu"stan'ın gizemi Kıpçaklara giden yol*. Bitlis Eren Üniversitesi.
- Demirci, M. (1996). Yesevi Türbesi ve yazıları. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 98-100.
- Ergalieva J. ve Şakuzadaulı, N. (2000). *Kazak kültürü*. Al- Farabi.
- Köprülü, M. F. (1991). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Akçağ.
- Tatçı, M. (2016). *UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevi yılı anısına Dîvân-ı Hikmet Hoca Ahmed Yesevi*. Ahmet Yesevi Üniversitesi.

İnternet Kaynakları

- Картинки Великий шелковый путь (50 фото) Прикольные картинки Klike.net
https://www.reddit.com/r/TheGoldenHorde/comments/626psw/map_of_mongol_empire_expansion_in_the_13th/
- Esin, E. (1989). "Ahmed Yesevi Külliyesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-yesevi-kulliyesi> (19.10.2024).

Extended Abstract

The International Turkic Academy, in collaboration with Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, the Turkish Language Association, and the Turkish Academy of Sciences, organized the Turkology Summer School. This event took place from August 18-25, 2024, in the Turkistan region of Kazakhstan, at Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University.

A total of 26 young researchers participated in the VI. Turkology Summer School of the Turkic States, including 7 doctoral students from Azerbaijan, 6 from Kyrgyzstan, 1 from North Macedonia, 1 from Mongolia, 6 from Uzbekistan, 4 from Turkey, and 1 from Turkmenistan.

At the opening ceremony (from left to right in Visual 3), Rector of Ahmet Yesevi University Dr. Janar Temirbekova, President of the International Turkic Academy Prof. Dr. Şahin Mustafayev, President of the Turkish Academy of Sciences Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Vice President of the Turkish Language Association Assoc. Dr. Harun Şahin, and Head of the National Relations Unit of the Kazakhstan Presidential Academy of Sciences Dr. Anar Muhtarova delivered speeches in line with the objectives of the summer school.

The VI. Turkology Summer School of the Turkic States included courses on "the concept of the Turkic World, the history of Turkic states, the archaeology of the Turkic World, the history of art and thought in the Turkic World, and the general characteristics of Turkic languages and contemporary Turkic languages" within the Turkology group program flow. Additionally, the

program featured lectures on *Dîvânu Lugâti't Türk* from various perspectives, in commemoration of the 950th anniversary of its writing. Following these lectures, thematic student presentations were planned, ensuring active participation of the students in the program.

Various cultural excursions were organized within the scope of the VI. Turkology Summer School program. The city of Turkistan, which hosted the program and the participants, was the primary destination. Located on the route of the historic Silk Road, Turkistan is 156 km from Shymkent, considered the center of South Kazakhstan. Also known as Yesi, this city holds special significance as the burial place of Hoca Ahmet Yesevi.

On Saturday, August 18, guests were welcomed at Hazret Sultan International Airport (HSA) at 07:00 and transported to their accommodation, allowing participants time to explore the city individually.

On Sunday, August 19, a trip was made to the city of Otrar (Farab), where visits were made to the Arslan Bab Tomb, Otrar Fortress, and Ukaşa Ata Tomb and well. In the following days, visits were made to the Hoca Ahmet Yesevi Tomb and the surrounding museum and caravanserai area in Turkistan.

The VI. Turkology Summer School of the Turkic States successfully achieved its primary goal of bringing together young researchers from various regions of the Turkic World.

The thematic student presentations planned after the lectures yielded highly beneficial outcomes. It can be said that the thematic presentations prepared by students from Azerbaijan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, and Turkey enhanced interaction among the students. The question-and-answer sessions following the presentations can be interpreted as indicating that the presentations were engaging and thought-provoking.

Recommendations

1. In organizations where one of the primary goals is project development, the program flow should include courses on project literacy. Experienced academics in this field should be invited to such programs and brought together with young researchers.

2. In such organizations held abroad, a broader time frame should be allocated for cultural activities and excursions, and these excursions / activities should be organized with a well-equipped guide in the field.

3. A moderator should always oversee and direct the program's proceedings during scientific meetings and sessions. Otherwise, disruptions and time losses in the program flow are inevitable.

4. Most of the courses scheduled according to the summer school program flow have been conducted. The notes / presentations of the courses that could not be conducted for various reasons should be shared with the researchers to compensate.

5. Including student presentations has positively contributed to the program flow. Accordingly, students / participants should be encouraged to take a more active role in such programs.

